

The article examined the nature, content and place of retail in total commercial services, highlights the current state and problems of organization of retail trade in a market oriented economy. The main trends in retail Sumy region, analyzes its structure and outline promising directions of development.

Рецензент: к.е.н., доцент Жмайлов В. М.
Дата надходження до редакції: 02.04.2012 р.

УДК 332.012.324:346.1(083.132)

СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА В КРАЇНАХ З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

В. М. Гречаний, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

У статті представлена сутність корпоративного управління, розкриті особливості формування корпоративного сектора в країнах з перехідною економікою, та визначені шляхи вдосконалення корпоративного управління в Україні, вказані напрями захисту міноритарних інвесторів

Постановка проблеми Природа корпоративної власності не є простою, і відповідно корпоративне управління як категорія також являє собою складну систему економічних відносин, яка включає багато внутрішніх і зовнішніх елементів. Проблемними питаннями корпоративного управління є обіг цінних паперів, захист міноритарних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти корпоративного управління розглянуті у працях: Девіса С.М., Демб А., Євтушевського В.А., Задихайла Д.В., Канаги В.С., Коваля А. Ф., Козаченко Г.В., Миркина Я.М., Оскольського В. В., Перуні Ю.Є. Черваньова Д.М. та інших. Незважаючи на різноплановість підходів до висвітлення цієї тематики недостатньо вивченими залишаються окремі організаційно-економічні аспекти корпоративного управління

Формулювання цілей статті. Головною метою написання статті є розкриття сутності корпоративного управління, визначення особливостей формування корпоративного сектора в країнах з перехідною економікою, та накреслення шляхів вдосконалення корпоративного управління в Україні, шляхів захисту міноритарних інвесторів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «корпоративне управління» широко використовується в західній економічній літературі і досить швидко запроваджується в Україні. Це пояснюється поширеною формою корпоративного господарювання і власності, необхідності управління нею й стрімким розвитком такої власності в Україні.

Слово «корпорація» походить від латинського *corporation* (об'єднання, співтовариство) та означає об'єднання, союз, що створюється на основі професійних або станових інтересів. Тому зрозуміло, що корпоративне управління є управлінням специфічною об'єднаною власністю. З іншого боку, всі власники мають певні відносини власності з корпорацією.

Природа корпоративної власності є не простою, і відповідно корпоративне управління як категорія також являє собою складну сис-

тему економічних відносин, яка включає багато внутрішніх і зовнішніх елементів. Проте треба мати на увазі те, що таке поняття, як «корпоративна власність», не використовується в законодавчо-правовій базі України, хоча знайшли застосування поняття «корпоративні права» та «корпорація». Водночас термін «корпоративне управління» застосовується досить часто. На сьогодні не існує єдиного визначення корпоративного управління ні в зарубіжній, ні в вітчизняній науковій літературі. Часто під корпоративним управлінням розуміють загальний менеджмент, що не точно визначає його сутність. Іноді корпоративне управління подають як систему органів управління або сукупність організаційно-правових норм. Усі визначення мають право на існування, але складність проблеми потребує більш глибокого підходу. Тому слід визначати корпоративне управління в кількох його вимірах.

Насамперед корпоративне управління можна розглядати як управління корпоративними правами. Таке визначення є найбільш загальним, оскільки управління корпоративними правами стосується усіх їх власників, а ними є значна частина людей у світі, у тому числі громадян України.

Отже, якщо брати корпоративні права як найбільш загальний об'єкт корпоративного управління, то його можна охарактеризувати так: корпоративне управління являє собою процеси регулювання власником руху його корпоративних прав із метою отримання прибутку, управління корпоративним підприємством, відшкодування витрат через отримання частки майна при його ліквідації, можливих спекулятивних операцій з корпоративними правами. Головною метою корпоративного управління є отримання частини прибутку, яку називають дивідендом. Дивіденд – це частина прибутку, що проводиться на користь власника корпоративних прав, емітованих юридичною особою внаслідок розподілу частини її прибутку.

Однак корпоративні права є втіленням частки (паю) в капіталі конкретних підприємств. Рух

корпоративних цінних паперів, або паїв, залежить від ефективності діяльності підприємств-емітентів. Тому досліджуючи особливості корпоративного управління, обов'язково слід мати на увазі специфіку управління корпораціями з погляду узгодження інтересів власників і менеджменту.

Отже, вивчення проблематики корпоративного управління здійснюється з урахуванням інтересів власників корпоративних цінних паперів, які, в свою чергу, досліджуються через розвиток і функціонування підприємств – емітентів корпоративних прав.

Виходячи з цього, треба пам'ятати, що корпоративне управління не є відірваним від загального менеджменту, воно є одним із його базових елементів і визначає насамперед погодження відносин власників і менеджерів. Корпоративне управління виділилось на певному історичному етапі соціально-економічного розвитку, коли відбулося відокремлення функцій управління від власності і коли почали виникати організаційні форми господарювання, що отримали назву акціонерних товариств, або корпорацій.

На сьогодні не існує жорсткого розмежування предмета вивчення менеджменту як системи економічних знань з організації та управління і предмета корпоративного управління. Слід мати на увазі, що предметом підходу до вивчення корпоративного управління не є безпосередньо виробництво, фінанси, ринки, значна частина кадрової політики. З погляду стратегії корпоративне управління націлене на забезпечення сталого розвитку корпорацій через формування найбільш ефективної організаційної структури. Ця структура ґрунтується на оптимальному співвідношенні компетенції і відповідальності учасників корпоративного управління.

Корпоративне управління розглядає здійснення господарських операцій працівниками й управління менеджерами виходячи з найбільшої ефективності діяльності корпорацій не тільки з погляду менеджменту організації, а й її власників. Є фактом, що не завжди інтереси власників та корпорації (як підприємства) збігаються. Тому корпоративне управління в системі загального менеджменту спрямоване на отримання кінцевого результату, яким є найбільш оптимальне узгодження інтересів суб'єктів корпоративних відносин – власників, менеджерів, працівників, суспільства. Ці інтереси, як правило, різні, їх узгодження в корпораціях здійснюється через реалізацію повноважень і відповідальності.

Різну роль у діяльності корпорацій можуть відігравати різні органи управління: загальні збори, наглядова рада, правління, ревізійні органи. Створення чіткої системи взаємодії цих органів є першочерговим завданням і об'єктом корпоративного управління.

Водночас таке управління багато в чому залежить від середовища, яке створюється в ре-

зультаті цілеспрямованої діяльності державних органів із законодавчо-нормативного забезпечення корпоративної діяльності. Тому такі регулятивні функції держави також є предметом вивчення корпоративного управління.

Для країн з перехідною економікою, до яких можна віднести Україну, Росію та інші постсоціалістичні країни Центральної та Східної Європи, характерні певні особливості формування акціонерного капіталу та становлення сектору корпоративного управління. Після падіння адміністративно-командної економіки перед країнами Східної Європи постало важке завдання реструктуризації власної економіки, вагомим елементом якої стало формування акціонерного сектору. Однією з найбільших особливостей можна вважати брак досвіду створення та управління акціонерними товариствами. Також не слід забувати, що у країнах Центральної та Східної Європи, а також у країнах СНД був сформований потужний промисловий народногосподарський комплекс, який слід було реформувати шляхом його переходу в спільну та приватну власність. Це здійснювалось шляхом масової приватизації.

На початковому етапі трансформації практично у всіх країнах Центральної та Східної Європи панувала ілюзія щодо можливості швидко, за кілька років здійснити передачу державних активів у руки приватних власників. Це планувалося здійснювати частково шляхом формування потужного корпоративного сектору. Проте досить швидко стало очевидно, що зробити це неможливо, якщо не стати на шлях формальної приватизації, тобто простої заміни однієї юридичної форми на другу. У результаті приватизаційний процес у більшості зазначених вище країн розгортався досить повільно. Винятком може слугувати лише Східна Німеччина, яка за допомогою Західної Німеччини вирішила цю проблему за досить короткий час. Найбільш успішно реформовані країни використовували принцип жорсткої взаємозалежності накопичення підприємницького капіталу, у тому числі за рахунок іноземних інвестицій, темпів, форм і методів приватизації. Щоб дотриматись цього принципу, у польській практиці, наприклад, використовували державне акціонування підприємств як метод їх підготовки до наступної приватизації.

Приватизація великих підприємств зіткнулася зі значно більшими проблемами, ніж передбачалося спочатку. Реалізовані в її ході завдання виявилися не лише складними, а й суперечливими. Підприємства в більшості випадків не відповідали вимогам, висунутим перед ними ринковою економікою. Вони були неефективні в нових умовах, обтяжені зайвою робочою силою, високовартісними соціальними фондами і зобов'язаннями. Багато підприємств функціонувало як монополії.

Формування корпоративного сектору шляхом приватизації практично в усіх країнах з трансформаційною економікою відбувалося із застосу-

ванням таких принципів: намагання досягти соціальної справедливості; отримати значні прибутки від продажу; поява реальних власників, що володіють знаннями і бажанням управляти підприємствами ефективно, а також значних капіталів, необхідних для реструктуризації колишніх державних підприємств; реалізація додаткових вимог, що теоретично могли бути висунуті перед покупцем власності.

Майже в усіх державах Центральної та Східної Європи були використані змішані схеми, що поєднали еквівалентні й нееквівалентні методи переходу державної власності в корпоративний та приватний сектори економіки. Спочатку більшість країн Центральної та Східної Європи допускали приватизацію державних підприємств шляхом їх продажу за реальні гроші великим зовнішнім (насамперед іноземним) інвесторам, що володіють ресурсами та спеціальними знаннями в галузі управління промисловістю.

Таким чином, корпоратизація передбачала наявність зовнішнього інвестора. Хоча в ряді випадків перелічені переваги дійсно мали місце. В цілому продаж зовнішнім інвесторам виявився справою значно більш важкою, ніж спочатку передбачалося. Іноземний капітал у більшість країн надходив неохоче, вітчизняні ж інвестори були недостатньо сильні, щоб серйозно вплинути на хід приватизації. Стало очевидно, що прямий продаж як метод приватизації буде успішним у разі наявності розвинутих інститутів ринку і вкрай проблематичним в інших ситуаціях.

Тому жодній із постсоціалістичних країн не вдалося уникнути проведення приватизації без використання нееквівалентних методів розподілу власності. Продаж або передача безплатно чи зі знижками (пільгами) всієї або частини компанії (підприємства) менеджерам чи робітникам дуже поширилися в Росії, Україні, Хорватії, Польщі, Словенії, Югославії, Болгарії. У тих країнах, де внутрішні інвестори мали значну владу, їм удалося зберегти свій вплив і практично забезпечити собі право вето на прийняття рішень щодо приватизації. У ряді країн право вето трудових колективів є практично абсолютним (наприклад у Словенії), в інших — має обмежений характер (Польща).

Під час масової приватизації населенню роздавалися або продавалися за невелику плату сертифікати власності (ваучери, бони, купони), що ставали платіжним засобом у ході приватизації державної власності. Так звана програма рівного доступу до власності за допомогою ваучерів (купонів) охоплювала як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів. Вона вже реалізована в Болгарії, Чехії, Польщі, Румунії, Словаччині, а також у ряді держав СНД (Росія, Україна, Вірменія, Молдова та ін.). Населення ставало власниками акцій, або паїв, і, таким чином, становило частину власників корпоративного сектору. [1 С. 109].

Кілька країн з трансформаційною економікою

можуть слугувати взірцем проведення реформ і формування корпоративного сектору, зокрема Польща. Ця країна є однією з найбільш розвинених у цьому аспекті. У Польщі, як і в Україні, становлення акціонерного сектору відбувалося здебільшого за рахунок масової приватизації. Перетворення державних підприємств в акціонерні товариства і їх приватизація дали змогу Польщі створити перспективний фондовий ринок. В умовах активного становлення акціонерного сектору Польща приділяє особливу увагу залученню іноземного капіталу та використанню його для збільшення виробництва продукції. Без сумніву, обсяги іноземних інвестицій залежать від інвестиційного клімату, який на сьогодні в цій країні є значно привабливішим, ніж в Україні, за рахунок досконалішої законодавчої бази, політичних та економічних передумов.

Щодо розвитку фондового ринку в Польщі, то він є досить адекватним до розвитку країни, в якій проводяться реформи, покликані сприяти становленню ринку цінних паперів у цій країні. На сьогодні досить відпрацьованими є процедури прозорості та надання необхідної інформації учасникам ринку цінних паперів, ведуться сучасні реєстри всіх учасників ринку цінних паперів, а також здійснюється забезпечення захисту прав дрібних акціонерів, що, на жаль, не є характерним для України. Питання захисту прав дрібних акціонерів є одним із найболючіших для становлення акціонерного сектору в нашій державі. Фондовий ринок Польщі характеризується високим ступенем розвиненості. Яскравим свідченням цього можуть бути позабанківські фінансові інститути (інвестиційні та пенсійні фонди, приватні страхові компанії), що працюють за правилами, прийнятими для подібних інститутів у країнах з розвинутою ринковою еко номікою. На думку багатьох експертів, фондовий ринок Польщі за основними своїми показниками наближається до ринків розвинутих країн.

Другою країною Центральної Європи, акціонерний сектор якої досить розвинутий, є Чехія. У цій країні була проведена швидка та масштабна купонна приватизація, яка ініціювала розгортання одного з найбільш масштабних ринків акцій приватизованих підприємств. Акцент робився на надходженні іноземних інвестицій.

Купонна приватизація зумовила ряд специфічних особливостей чеського ринку акцій. Передусім це домінуюча роль недержавних цінних паперів на ринку акцій, заниженість курсової вартості акцій приватизованих підприємств, первинне розміщення яких відбувалося з оплатою купонами, тобто фактично безкоштовно. На ринку акцій значну роль відіграє держава, оскільки вона є найбільшим власником акцій та найбільшим продавцем. Дуже високою також є частка цінних паперів серед громадян країни. Ця особливість притаманна й Україні. Наявність величезної кількості дрібних акціонерів створює найбільше про-

блем для становлення корпоративного сектору. Проте у Чехії завдяки консолідації приватизованої власності через інвестиційні фонди і компанії чеський ринок акцій представлений також власниками великих пакетів акцій та інвесторами.

Ще однією країною, яка здійснила формування корпоративного сектору в 90-ті роки, була Угорщина. Тут становлення акціонерного сектору почало відігравати істотну роль в економіці країни, зокрема становлення ринку цінних паперів. Вважається, що це один із найбільш ліквідних та відкритих ринків цінних паперів серед країн Центральної Європи. Порівняно з іншими країнами Центральної Європи має місце невелика кількість АТ, обсяг іноземних інвестицій в акціонерний сектор також зменшився. Це свідчить про певні труднощі стосовно сприятливого економічного та політичного клімату для інвесторів. Іноземні фінансові інвестори все ще відносять Угорщину до зони підвищеного ризику для вагомих капіталовкладень. Основними причинами цього є політична і соціально-економічна нестабільність і певна незавершеність правових та економічних процесів.

Особливу роль у становленні акціонерного сектору в Угорщині відіграє рух фіктивного акціонерного капіталу, а саме фондовий ринок, який є джерелом фінансування реального сектору та механізмом перерозподілу інвестицій. Варто зазначити, що нормативна база Угорщини, яка регулює діяльність акціонерного сектору і, зокрема, ринку цінних паперів, має довшу історію, ніж українська. Закон про компанії був прийнятий ще у 1988 р., а Закон про відкриту емісію і фондову біржу — у 1990 р. Основною особливістю розвитку ринку акцій в Угорщині є абсолютне домінування тут іноземного інвестора. Акціонерне товариство, яке прагне випустити акції, повинне попередньо здійснити публікацію повідомлення та пропозиції. Також необхідно, щоб товариство мало "стаж" функціонування не менше двох років, за винятком випадків, коли статутний фонд компанії становить не менше 500 млн форинтів та портфель акцій не менше ніж 60 % статутного капіталу.

Можна зробити висновок, що Угорщина здійснює активні заходи з удосконалення функціонування корпоративного сектору, зокрема створює законодавчі акти, в яких захищаються права інвесторів. Економічна та політична ситуація в цій країні сприяють швидшому розвитку акціонерного сектору, ніж в Україні та інших країнах СНД.

Однією з країн з трансформаційною економікою, яка може слугувати зразком формування корпоративного сектору в країнах СНД, є Росія. Серед основних особливостей, характерних для корпоративного управління Росії, варто виділити такі: перманентний процес перерозподілу власності в корпораціях; специфічні мотиви багатьох інсайдерів (менеджерів і великих акціонерів), пов'язаних з контролем фінансових потоків; слабку

або нетипову роль традиційних "зовнішніх" механізмів корпоративного управління (ринок цінних паперів, банкрутства, ринок корпоративного контролю); значну частку держави в акціонерному капіталі і пов'язані з цим проблеми управління та контролю; неефективний й (або) вибірково (політизований) державний інфорсмент (при порівняно розвиненому законодавстві у сфері захисту прав акціонерів) тощо. Разом з тим у становленні ефективного корпоративного управління є ряд проблем. По-перше, не існує загальних підходів до моделі корпоративного управління, хоча для перехідної економіки є характерним акцентування уваги на проблеми інсайдерів. По-друге, структура власності, що формується в Росії, має проміжний характер, тому досить важко визначити, до якої класичної моделі вона наближається. Модель корпоративного управління Росії має розмитий характер, оскільки тут є елементи різних моделей, які певною мірою поєднуються між собою. Ще однією важливою проблемою є проблема власності менеджерів. Як правило, менеджеру не обов'язково мати велику частку в акціонерному капіталі, проте на сучасному етапі в російських корпораціях формується тенденція до максимізації частки менеджерів в акціонерному капіталі, що в певних випадках може призвести до конфлікту інтересів між ними та дрібними акціонерами.

При вивченні особливостей корпоративного сектору в країнах з перехідною економікою слід зупинитися на питанні концентрації акціонерного капіталу. На сучасному етапі рівень концентрації акціонерної власності не дуже високий не лише в Росії, а й у інших країнах Східної Європи, проте процес концентрації посилюється, особливо в нафтовій та металургійній галузях, де з'явилися значні фінансові ресурси. Висока концентрація акціонерного капіталу, як правило, призводить до зниження інформаційної прозорості, тому що не існує широкої акціонерної бази, тобто невеликої кількості дрібних акціонерів. Така ситуація негативно позначається на дотриманні прав дрібних акціонерів, одним із яких вважається надання їм у певних межах інформації. Одним із основних недоліків російської моделі є вибіркоче застосування правового захисту акціонерів.

Складною є ситуація з розподілом права власності та управління, проте така проблема характерна не лише для Росії та країн з перехідною економікою, а й для розвинених країн. Ці проблеми призводять до необхідності створення адекватної законодавчої бази, оскільки на сучасному етапі виявляється явна її недостатність, а також недостатність судово-процесуальних норм для захисту великих акціонерів.

Як і для України, для Росії характерна значна розпорошеність акціонерного капіталу внаслідок масової приватизації, проте в цій ситуації значну роль відігравали менеджери, які скуповували акції, просуваючи таким чином процес зростання концентрації капіталу. Середина 90-х років

характеризувалась внутрішньокорпоративними конфліктами між менеджерами та новими акціонерами. Як показують дослідження, проведені в 1992—1999 рр., більш ніж на 77 % досліджених підприємств менеджери змінились. З другої половини 90-х років у Росії спостерігається процес об'єднання функцій менеджерів та контролюючих акціонерів, російська модель "менеджеріального капіталізму" формується в рамках двох тенденцій: 1) менеджери стають одночасно контролюючими акціонерами (інсайдерський капіталізм); 2) зовнішні акціонери у міру зростання контролю самі починають діяти як менеджери. Таке ототожнення функцій викликане рядом факторів та обставин. Передусім така ситуація може вважатися реакцією на зовнішнє середовище, у якому здійснює свою діяльність корпорація, коли власник потребує такого рівня контролю, за якого він не може навіть делегувати оперативне управління підприємством. Крім того, в російських корпораціях існує партнерська система організації бізнесу, яка також породжує певні проблеми, передусім пов'язані з "прозорістю" структури власності та фінансів, короткострокових інвестицій тощо.

На сьогодні до певних особливостей формування корпоративного сектору в країнах з перехідною економікою можна віднести те, що поки ще відчувається нестача людей, які б мали достатні навички та досвід управління акціонерними товариствами. Крім того, не було досконалої системи інституцій, які б забезпечували ефективне функціонування акціонерного сектору. До основних чинників, які впливають на формування акціонерного сектору в цих країнах, можна віднести специфічні умови функціонування економічної системи внаслідок переходу від адміністративно-планової до ринкової системи господарювання. Одну з найвагоміших ролей у цьому разі відіграють інвестори, доступ яких до реструктуризації компаній часто є обмеженим внаслідок непристосованості законодавства країн з перехідною економікою. Іншими чинниками можна назвати: недосконалість банківської системи, процесу приватизації, а також Недовіру до акціонерної форми власності. Часто держава є акціонером приватизованих підприємств, що інколи призводить до зловживань та неефективного управління. Країни Східної Європи та СНД також характеризуються наявністю недосконалих ринків цінних паперів, тому вирішальну роль у фінансуванні і акціонерного сектору відіграють внутрішні інвестори, наприклад банки. Ще однією проблемою становлення акціонерного сектору в країнах з перехідною економікою є недосконале законодавство щодо надання інформації акціонерам. Інформацією володіє переважно керівництво акціонерних товариств, хоча право на отримання інформації щодо діяльності товариства мають і дрібні акціонери, якщо розголошення такої інформації не шкодить діяльності товариства.

Висновки. Таким чином, враховуючи особливості корпоративного управління в країнах з перехідною економікою до яких належить і Україна можна зробити висновок, що в Україні з ряду питань є своя специфіка. У функціонуванні української економіки роль фондового ринку обмежена, зокрема, через дії спекулятивного капіталу, які викривляють ціноутворення і не дають змоги об'єктивно визначити капіталізацію компаній, за виключенням найбільш ліквідних та публічних.. В умовах існування величезного сектору «тіньової» економіки власники компаній часто не зацікавлені в емісії акцій. Вітчизняні компанії оцінюються інвесторами нижче за іноземні аналоги.

Посилення державного контролю на фондовому ринку дасть змогу подолати вплив негативних факторів, підвищити прозорість операцій, зменшити кількість зловживань. Тим часом як у розвинутих країнах органи контролю над відповідними інститутами, наділені досить широкими правами та повноваженнями, пильно стежать за діяльністю учасників ринку, навіть за певними її етичними аспектами (використання інсайдерської інформації), Українська державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) усе ще не має прерогатив для розслідування сумнівних ринкових угод, додаткових емісій акцій тощо. Показником її роботи могли б стати зниження безпрецедентно високої частки торгів на стихійному «телефонному ринку» (понад 90%) і переміщення їх на організовані майданчики. [2 С. 52]

Поліпшенню стану справ сприяло би також стимулювання підприємств і фізичних осіб до того, щоб, відповідно, залучати і вкладати кошти в Україну з використанням механізмів фондового ринку Для цього на нашу думку, треба внести зміни в корпоративне законодавство щодо забезпечення прав міноритарних акціонерів на одержання належної їм частки прибутку підприємства, необхідної інформації, можливості брати участь в управлінні.

Слід посилити контроль з боку ДКЦПФР, Державної податкової адміністрації, Антимонопольного комітету за управлінською діяльністю публічних акціонерних товариств щодо прозорості формування та розподілу прибутку (Ціни закупівлі сировини й продажу готової продукції, отримання консультативних послуг, наявність посередників, у тому числі зареєстрованих в офшорних зонах).

Щоб обмежити політичні ризики для приходу капіталу, державна політика має бути спрямована на створення позитивного інвестиційного іміджу України. Водночас рух спекулятивного капіталу має бути обмежений; для цього доцільно впровадити, зокрема, змінну ставку оподаткування доходів від операцій з цінними паперами, яка би зменшувалася пропорційно часу володіння активами.

Список використаної літератури:

1. Євтушевський В. А. Корпоративне управління, підручник / В. А. Євтушевський. – К.: «Знання» 2006 – 406с. С. 109.
2. Чемодуров О. Капіталізація фондового ринку та економічне зростання/ О Чемодуров// Економіка України № 9 2011 - С. 52.

В статті представлена сутність корпоративного управління, раскрыты особенности формирования корпоративного сектора в странах с переходной экономикой, и определены пути совершенствования корпоративного управления в Украине, указаны направления защиты миноритарных инвесторов.

The paper presents the essence of corporate governance, disclosed the formation of the corporate sector in transition countries, and identified ways to improve corporate governance in Ukraine mentioned areas of protection of minority investors.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л. І.
Дата надходження до редакції: 02.04.2012 р.

УДК 630.6:351.823.2(477)

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВИРОБНИЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

І. В. Шалигіна, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет
М. І. Ліпчей, Сумський національний аграрний університет

У статті досліджено та проведено оцінку сучасного стану лісовиробничого комплексу України. Розглянуто перспективи подальшого його розвитку та обґрунтовано матрицю первинної оцінки деревообробної галузі країни.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Незважаючи на те, що застосовування деревини знижується за рахунок впровадження пластмас та інших штучних і синтетичних матеріалів, попит на деревину зростає, вона перетворюється на дедалі дефіцитніший матеріал.

Як відомо, лісові ресурси України дуже обмежені і забезпечують власні потреби лише на 20-25%. До лісових ресурсів відносять, крім деревних, технічні, харчові, кормові та інші ресурси, а також корисні властивості лісу – водоохоронні, захисні, кліматорегулюючі, санітарно-гігієнічні, оздоровчі тощо. Ліси в Україні відіграють переважно ґрунтозахисну, водоохоронну роль, служать “легенями” великих міст. Лісистість території держави досягає лише 14%, та й розміщення лісів дуже нерівномірне. Обсяг заготівель лісу, що ведуться на Поліссі та Карпатах, не задовольняє потреби країни, які забезпечуються частково за рахунок поставок з Росії та Білорусії. Величезних збитків галузі завдала аварія на Чорнобильській АЕС, що вивела з народного господарства значну частину лісових ресурсів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значення деревообробної промисловості в економіці України визначається тим, що в сучасних умовах практично немає такої сфери господарства, де деревина і продукція її переробки не відігравали б істотної ролі. Деревина лежить в основі виробництва будматеріалів, меблів, паперу та іншої продукції, що дозволяє розглядати її як об’єкт жорсткої конкуренції між “лісовою” економікою і деякими іншими секторами, а також сільсь-

ке господарство, промисловість, будівництво, транспортну, інфраструктуру тощо.

Деревина слугує сировиною як при виробництві засобів виробництва, зокрема предметів праці (круглий ліс, пиломатеріали, фанера, деревні плити, метиловий спирт тощо), так і предметів споживання (меблі).

За 2011 рік підприємства Держлісагентства збільшили обсяги реалізації майже на 40%. У грошовому еквіваленті це становить 5 млрд грн., що на 1,5 млрд грн. більше, ніж за аналогічний період 2010 року. Завдяки такому безпрецедентному збільшенню обсягів реалізації, підприємства лісового господарства у 2011 році перерахували до бюджетів усіх рівнів 1,4 млрд. грн.

Вивчення наукових літературних джерел з даної проблематики засвідчує, що дослідження теоретико-методологічних засад розбудови економічного механізму лісового господарства в роботах вітчизняних науковців, зокрема Я.Коваля, Є.Мішеніна, І.Синякевича, присвячені, переважно, удосконаленню рентних відносин, розвитку економічної оцінки природних ресурсів, екологізації лісогосподарського виробництва, підвищенню ефективності використання лісосировинного потенціалу. У той час, як формуванню механізму реалізації необробленої деревини – елементу загальної системи економічних відносин і сталого розвитку лісової і деревообробної галузей – не приділялася належної уваги.

Формування цілей статті. Метою написання статті є висвітлення сучасного стану деревообробної промисловості, її сильних та слабких